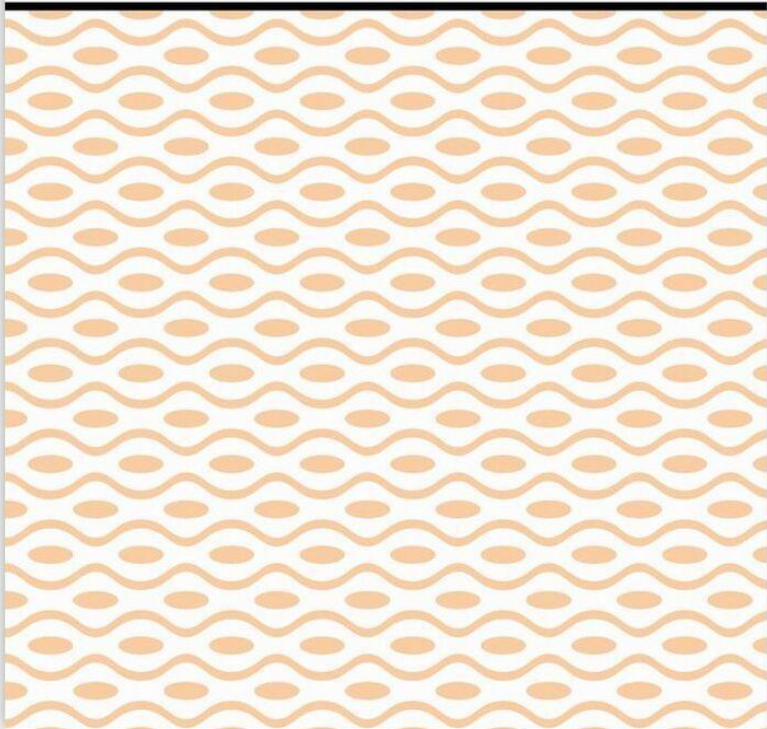

12+

ABDUVALI BAXODIROV

**ИДРОК ЭВОЛЮЦИЯСИ ВА ХХІ
АСР ИНТЕЛЛЕКТУАЛ
ИНҚИРОЗИ**

Баходиров Абдували

Идрок эволюцияси ва XXI

аср интеллектуал инқироzi

<https://litres.ru/74589258>

ISBN 9785007140843

Аннотация

Ушбу китоб — ҳақиқатни соф ва қуруқ доғмаларсиз
излаётган, оламнинг

тузилиши ҳақида фикр юритадиган замонавий
интеллектуаллар, фикрловчи ёшлар ва

энг муҳими, бугунги куннинг илғор олимлари учун ёзилган.

Содержание

МУНДАРИЖА	5
1-БОБ: ИСТИДРОЖ ВА МУВАФФАҚИЯТ ИЛЛЮЗИЯСИ	5
2-БОБ. КВАНТ СУПОРПОЗИЦИЯСИ	6
4-БОБ: ТАВБАНИНГ	7
НЕЙРОБИОЛОГИЯСИ: МИЯНИНГ ЯНГИЛАНИШИ	
ХУЛОСА	10
АДАБИЁТЛАР	11
СЎЗБОШИ	12
1-БОБ: ИСТИДРОЖ ВА МУВАФФАҚИЯТ ИЛЛЮЗИЯСИ	16
Конец ознакомительного фрагмента.	26

Идрок эволюцияси ва ХХІ аср интеллектуал инқирози

Баходиров Абдували

© Баходиров Абдували, 2026

ISBN 978-5-0071-4084-3

Создано в интеллектуальной издательской системе Ridero

**Идрок эволюцияси ва ХХІ аср интеллектуал инқи-
рози**

МУНДАРИЖА

1-БОБ: ИСТИДРОЖ ВА МУВАФФАҚИЯТ ИЛҶОЗИЯСИ

1.1. Моддий оламнинг дофамин тузоғи: муваффақиятнинг нейробиологик нархи ва Олдс-Милнер тажрибасининг чуқур таҳлили

1.2. Тирик қолганлар хатолиги ва Абрахам Вальднинг математик таҳлили

1.3. Истидрожнинг маънавий ва когнитив феномени: потенциал энергия қонуни ва секинлаштирилган ҳалокат архитектураси

2-БОБ. КВАНТ СУПОРПОЗИЦИЯСИ

2.1. Квант суперпозицияси ва кузатувчи эффекти: Томас Юнг тажрибасидан Вейцман институтининг сенсациясигача

2.2. Лавҳул маҳфуз ва Жон Уилернинг «кечиктирилган танлов» тажрибасининг теран таҳлили

2.3. Дуо ва Хю Эвереттнинг «қўп дунёлар интерпретацияси» назарияси

3-БОБ: КЎЗ ТЕГИШИ ВА РАҚАМЛИ АСРДАГИ ЭНЕРГИЯ ХАВФСИЗЛИГИ

3.1. Квант чирмашиши ва Эйнштейннинг хатоси: Ален Аспе тажрибалари ва масофасиз таъсир феномени

3.2. Масару Эмото тажрибаси ва Клив Бакстер феномени: фикр ва нигоҳнинг материяга жисмоний таъсири протоколлари

3.3. Суннат — энергетик гигиена тизими: тонгги ва кечки зикрларнинг нейробиологик ҳимоя қалқони

4-БОБ: ТАВБАНИНГ НЕЙРОБИОЛОГИЯСИ: МИЯНИНГ ЯНГИЛАНИШИ

4.1. Нейропластиклик ва Эрик Канделнинг тажрибаси: молекуляр даражада хотира ва гуноҳ изларини ўчириш

4.2. Амигдала устидан назорат ва Жаффри Шварцнинг тадқиқотлари: онг остини сурункали айбдорлик ҳиссидан қутқариш

4.3. Метаморфоза: Гуноҳларни ҳасонотга (яхшиликларга) айланишининг биофизикавий ва энергетик қонунияти

5-БОБ: САБР ВА СТРЕСС: ЭМОЦИОНАЛ ИНТЕЛЛЕКТ ОМИЛИ

5.1. Уолтер Мишелнинг «маршмеллоу» тажрибаси: прода ва сабрнинг ижтимоий ва молиявий муваффақиятга таъсири

5.2. Стресс биологияси ва Ганс Селье концепцияси: кортизол хаоси ва префронтал пўстлоқ жанги

5.3. Руҳий фокус ва космик масштабда хаосни тинчлантириш механизми

6-БОБ: ШАХС ТРАНСФОРМАЦИЯСИ ВА ЭПИГЕНЕТИКА: ДУО ВА ИБОДАТНИНГ ДНК КОДЛАРИГА ТАЪСИРИ

6.1. Эпигенетика инқилоби ва Брюс Липтон тадқиқотлари: Генетик детерминизмнинг қулаши

6.2. Рэнди Джиртлнинг «Агути» тажрибаси: муҳит ва ибодатнинг келгуси авлодлар геномига таъсири

6.3. Дуо ва фикр частотасининг ДНК регенерациясига биофизикавий таъсири

7-БОБ: КВАНТ БИОЛОГИЯСИ ВА ҚАЛБ ФЕНОМЕНИ: МИЯ ВА ЮРАК ЎРТАСИДАТИ АХБОРОТ МУВОЗАНАТИ

7.1. Нейрокардиология инқилоби ва Дж. Эндрю Армур кашфиёти: юракнинг мустақил «мияси»

7.2. Юрак математикаси институти тадқиқотлари ва қалбнинг кўрлик (тош қотиш) биофизикаси

7.3. Қалб ва Роджер Пенроузнинг квант онги назарияси

8-БОБ: КОИНОТ ЭНТРОПИЯСИ ВА ОХИРАТ ФИЗИКАСИ: ТЕРМОДИНАМИКА ҚОНУНЛАРИДАН ҚИЁМАТ МОДЕЛИГАЧА

8.1. Термодинамиканинг иккинчи қонуни ва Людвиг Больцман формуласи

8.2. Космик баланс (мезон) ва Стивен Хокингнинг

«катта сиқилиш» модели: коинот парчаланишининг астрофизикаси

8.3. Фазовий фазавий ўтиш ва киёмат моделининг квант воқелиги

ХУЛОСА

АДАБИЁТЛАР

СЎЗБОШИ

Биз яшаётган XXI аср — инсоният тарихидаги энг тезкор ахборот оқими, технологик инқилоблар ва глобал трансформациялар давридир. Бор-йўғи бир неча ўн йиллик ичида одамзот атом ядросини парчалашдан тортиб, сунъий интелект алгоритмларини яратишгача бўлган улкан ва ҳайратланарли йўлни босиб ўтди. Биз квант компьютерларини лойиҳалаштиряпмиз, ген муҳандислиги орқали ДНК кодларига аралашяпмиз, коинотнинг энг узоқ нуқталарига «Жеймс Уэбб» каби космик телескоплар воситасида назар ташлаб, миллиардлаб ёруғлик йили узоқликдаги галактикаларни ўрганияпмиз. Назарий жиҳатдан, инсоният ташқи оламни англаш ва жисмоний воқеликни бўйсундириш масаласида ўз тараққиётининг энг юқори чўққисига чиққандек кўринади.

Бирок, ташқи оламни ва материяни англашда бундай мисли кўрилмаган зафарларга эришган замонавий инсон, ўз ички оламига келганда чуқур, тизимли ва даҳшатли инқирозни бошдан кечирмоқда. Бугунги кунда руҳий тушкунлик (депрессия), сурункали хавотир, яшашдан мақсадни йўқотиш ва ички ёлғизлик феномени дунё бўйлаб пандемиядан ҳам тезроқ тарқалмоқда. Инсон атрофини ўраб турган моддий тўкинлик, юксак технологиялар ва чексиз қулайликлар унга энг муҳим нарсани — қалб хотиржамлигини ва ҳаётий мувозанатни бера олмаяпти. Бунинг энг асосий сабаби — за-

монавий инсон онгининг иккига бўлиниб қолганидадир.

Сўнгги икки аср давомида, айниқса ғарб маърифатпарварлик ва материалистик фалсафа мактаблари таъсирида, жамият онгига сунъий равишда бир янглиш сепаратизм, яъни ажратиш ғояси сингдирилди. Бу қарашга кўра, илм-фан ва дин бир-бирига мутлақо зид, келиша олмайдиган икки қутбдир. Илм-фан фақат кўз билан кўриб, кўл билан ушлаш мумкин бўлган совуқ моддийликни, формулаларни ва тажрибаларни ўрганади; дин ва имон эса фақатгина ҳеч қандай исботга эга бўлмаган, кўр-кўрона ишонч ва туйғуларга асосланади, деган фикр илгари сурилди. Натижада, дунё маданияти ва таълим тизимидан Яратувчининг лойиҳаси сиқиб чиқарилди, борлиқ шунчаки тасодифлар оқибатида пайдо бўлган жонсиз механизм сифатида талқин қилина бошлади. Бундай дунёқараш куршовида вояга етган замонавий зиёли инсон икки ўт орасида қолди.

Ушбу китоб кимлар учун ёзилган?

Айнан мана шу нуқтада биз ушбу асарнинг асл эгаларини ва у кимга қаратилганини аниқ белгилаб олишимиз шарт.

Ушбу китоб — ҳақиқатни соф ва қуруқ догмаларсиз излаётган, оламнинг тузилиши ҳақида фикр юритадиган замонавий интеллектуаллар, фикрловчи ёшлар ва энг муҳими, бугунги куннинг илғор олимлари учун ёзилган.

Биз ушбу китобни илм-фаннинг совуқ формулалари ичида қалб хотиржамлигини қидираётган физиклар, инсон ми-

ясининг сирларини ўрганаётган нейробиологлар, ДНК кодлари устида изланаётган генетиклар ва жамият психологиясини таҳлил қилаётган шифокорлар учун тақдим этамиз. Бу асар иймонни фақатгина илмсиз, кўр-кўрона маросим деб ҳисоблайдиган скептикларга ҳам, илм-фанни динга душман деб биладиган диний қараш эгаларига ҳам бирдек интеллектуал чақириқ ҳисобланади.

Нега биз биринчи навбатда соҳа олимларига ва интеллектуалларга юзланыпмиз? Чунки борлиқнинг математик ва жисмоний қонуниятларини энг чуқур англайдиган, микро ва макрооламнинг мукамаллигини лабораторияларда ўз кўзи билан кўрадиган шахслар айнан олимлардир. Олим оламини ўргангани сайин, ундаги тизимли тасодиф бўла олмаслигини, ҳар бир атом ва хужайра ортида мутлақ Даҳо ва лойиҳа яширинганини бошқалардан кўра теранроқ ҳис қилади.

Ушбу илоҳий баёнот бизга шуни уқтирадики, Аллоҳнинг улуғлигини, Унинг коинот Архитектори эканлигини чин қалбдан, идрок ва ҳайрат билан тан олиш — фақатгина юксак илм эгаларига хосдир. Чунки оддий инсон куёшнинг чиқишини шунчаки кундалик ҳодиса деб кўрса, олим ундаги термоядровий синтезни, тортишиш кучининг мувозанатини ва фазо вақтининг эгилишини кўради. Оддий инсон тупроқни кўрса, биолог олим ундаги миллиардлаб микроорганизмларнинг тизимли ишини ва ДНК кодларининг мукамаллигини кўради. Натижада, олимнинг ички идроки уни Яратувчининг чексиз илми қаршисида тиз чўкишга, Уни

англашга ва Ундан чин маънода кўрқишга (ҳайбат ҳис қилишга) олиб келади. Ҳақиқий илм — инсонни атеизмга эмас, балки олий даражадаги иймонга етаклайди.

Ушбу китобнинг асосий мақсади — мана шу сунъий равишда яратилган жарликни йўқ қилишдир. Биз сиз билан биргаликда диний ва илмий тафаккур ўртасида ҳеч қандай зиддият йўқлигини, аксинча, улар бир-бирини тўлдирувчи ягона ҳақиқатнинг икки томони эканлигини исботлаймиз. Биз Исломнинг фундаментал концептларини — тақдир, истидрож, тавба, сабр ва кўз тегиши каби тушунчаларни қуруқ догма сифатида эмас, балки квант физикаси, нейробиология, когнитив психология ва биофизика қонуниятлари орқали таҳлил қиламиз. Сиз англаб етасизки, илоҳий қонунлар — бу шунчаки тақиқлар тўплами эмас, балки инсон физиологияси ва борлиқ архитектуроникасининг энг оптимал ишлаш дастуридир.

Иймон — бу кўр-кўрона ишонч эмас. Иймон — бу борлиқ кодини энг олий даражада **идрок** этишдир.

Агар тайёр бўлсангиз, коинот ва руҳиятингиз тузилишига илм-фан призмаси орқали назар солиш учун илк қадамни ташлаймиз.

1-БОБ: ИСТИДРОЖ ВА МУВАФФАҚИЯТ ИЛҶОЗИЯСИ

1.1. Моддий оламнинг дофамин тузоғи: муваффақиятнинг нейробиологик нархи ва Олдс-Милнер тажрибасининг чуқур таҳлили

Замонавий дунё — бу тинимсиз равишда «муваффақият» ва «ғалаба», ишлаб чиқарувчи улкан конвейердир. Маркетинг тизимлари, ижтимоий медиа алгоритмлари, коучлар ва мотивацион маърузачилар инсон онгига эртаю кеч бир хабарни қуяди: «Агар сен кўпроқ пул топмасанг, қимматроқ брендларни киймасанг ва жамиятда юқориноқ мақомга эга бўлмасанг — сен муваффақиятсизсан». Инсоният тарихида моддий бойлик ҳеч қачон ҳозиргидек олий мақсад ва ягона ўлчов мезони даражасига кўтарилмаган эди. Инсонлар тинимсиз равишда ўз бахтларини янги харидлар, янги автомобиллар ёки банк ҳисоб рақамидаги рақамларнинг ўсиши билан боғламоқдалар.

Бироқ, ушбу глобал психологик пойганинг, бу чексиз марфоннинг ортида инсон биологиясини ва ҳуқ-атворини бошқарадиган мураккаб, хавфли ва тизимли нейрокимёвий механизм яширинган. Инсон онгини бутунлай асир қилувчи бу механизмни илмий жиҳатдан англаш учун биз нейробиология тарихини ўзгартириб юборган энг машҳур ва ваҳшиё-

на тажрибалардан бирига мурожаат қилишимиз керак.

1954 йилда Канаданинг МакГилл университети олимлари **Жеймс Олдс, ва Питер Милнер** хайвонлар миясининг ўрганиш қобилятини текшириш мақсадида каламушлар устида тажриба ўтказишди. Олимлар каламушнинг миясига, аниқроғи септал соҳага — миянинг кутиш, изланиш ва мукофот олиш тизимига кичик электродларни ўрнатишди. Каламуш жойлаштирилган махсус қафас ичига эса битта кичик дастак (рычаг) қўйилди. Агар каламуш ушбу дастакни босса, электрод орқали унинг миясининг мукофот марказига жуда кучсиз электр токи юборилар ва бунинг натижасида мияда улкан миқдорда **дофамин** нейромедиатори ажралиб чиқар эди.

Тажриба бошланганида олимлар каламушнинг хулқ-атвори тиббиёт қонунларини ҳам, табиат инстинктларини ҳам бузиб юборганини кўриб, шок ҳолатига тушишди. Каламуш дастакни босиш ва миясига электр импульсини юбориш орқали дофамин портлашини ҳис қилгач, дунёдаги барча нарсани унутди. У соатига 2000 маротабагача, суткасига ўн минглаб марта ҳалиги дастакни боса бошлади. Енг даҳшатлиси, каламуш табиат томонидан берилган энг кучли инстинктларни — очликни, чанқоқликни ва ўз-ўзини асраш инстинктини бутунлай ўчириб қўйди. Унинг олдида энг ширин овқатлар ва сув қўйилганида ҳам у уларга қайрилиб қарамади. У чарчоқдан оёқлари қалтираб, хушидан кетадиган даражага етса-да, дастакка интилишни тўхтатмади ва охир-

оқибат очлик ҳамда жисмоний тугаш (иссиқлик ва қувват етишмаслиги) туфайли дастак устида ҳалок бўлди.

Бу тажриба илм-фанга дофамин гормонининг асл моҳиятини очиб берди. Кўпчилик инсонлар янглишиб дофаминни «завқ-шавқ ва роҳат гормони» деб ҳисоблашади. Аммо нейробиология нуқтаи назаридан дофамин — бу қониқиш гормони эмас. Дофамин — бу **мукофотни кутиш, изланиш, интилиш ва мотивация** гормонидир. У инсонга бирор нарсага эришганида эмас, балки ўша нарсага интилаётганида, уни орзу қилаётганида ва унга яқинлашаётганида энг юқори даражада берилади.

Инсон мияси ҳам худди шу Олдс-Милнер тажрибасидаги каламуш каби ишлайди. Замонавий капиталистик дунё инсон учун катта бир қафас бўлса, ундаги «дастаклар» — бу янги қимматбаҳо телефонлар, қиммат автомобиллар, ижтимоий тармоқлардаги минглаб лайклар, виртуал мақомлар ва тинимсиз пул топиш пойгасидир. Мия бирор бир моддий мақсадга интилганда дофамин кўтарилади, инсон катта куч билан ҳаракат қилади. Аммо мақсадга эришиб, ўша буюмни сотиб олган лаҳзада қисқа муддатли қувончдан сўнг, дофамин миқдори кескин тушиб кетади. Бу жараён илм-фанда «**гедоник адаптация**» деб аталади. Шахс янги бойлик даражасига жуда тез кўникиб қолади ва аввалги ички хотиржамлик ёки қувончни ҳис қилиш учун ундан ҳам каттарок, кучлироқ моддий таъсир берувчи омилларни (янада кўпроқ пул, янада ҳашаматлироқ ҳаёт) талаб қила бошлайди.

Энг хавфли ва критик жиҳати шундаки, миянинг до-
фамин тизими хулқ-атворнинг маънавий, ахлоқий ёки ди-
ний томонларини фарқламайди. Унга ҳалол ёки ҳаромнинг
фарқи йўқ. Агар инсон илоҳий қонунларни бузиш, бошқа-
ларнинг ҳаққини ейиш, рибо (судхўрлик), ёлғон ёки транс-
грессив (тақиқланган) йўллар билан муваффақиятга эриша
бошласа ва бу унга тезкор моддий фойда келтирса, унинг
мияси ушбу ҳаракатни «муваффақиятли тажриба» сифатида
муҳрлайди ва «дастакни» қайта-қайта босишни талаб қила-
ди. Инсон ўз руҳияти, иймони ва соғлиғи ҳалокатга учраёт-
ганини сезмай, моддий ютуқлар дофамини ортидан қувиш-
да давом этаверади. Инсоният цивилизацияси бугунги кун-
да ишлаб чиққан «муваффақият формуласи» аслида қалбни
совуқ ва тизимли равишда вайрон қилувчи нейробиологик
тузокдир.

Буюк руҳшунос олим **Имом Ғаззолий** ўзларининг «Му-
кошафатул-қулуб» асарида нафснинг бундай хусусиятини
аниқ таърифлаган эдилар:

*«Нафс худди кичик болага ўхшайди. Агар уни дунёнинг ар-
зон лаззатлари ва беҳуда кўнгилочар нарсалари билан боқ-
санг, у ибодатнинг ҳаловатини сезмайдиган бўлиб қолади.
Қалбни даволаш — нафсни мана шу беҳуда нарсалардан
парҳез қилдириши (тийиши) билан бўлур».*

Ислом шариятида жуда муҳим бир тушунча бор — у
«**лағв**» (беҳуда, фойдасиз иш) деб аталади. Кўпчилик му-
сулмонлар виртуал оламдаги ҳаромни фақатгина фахш ви-

део кўриш деб ўйлашади. Ваҳоланки, телефонда соатлаб мақсадсиз ўтириш, трендларни кузатиш — энг катта лағвдир. Қуръони Каримда нажот топган мўминларнинг сифати ҳақида шундай дейилган:

Рақамли дунёда қалбни асраш — бу «дофамин рўзасини» тутиш демакдир. Телефондан мақсадсиз фойдаланишни чеклаш, ижтимоий тармоқлар чуқурлигидан чиқиш — бугунги кунда намозда хушуъга ва илмда ютуққа эришишнинг энг биринчи нейробиологик шартидир

1.2. Тирик қолганлар хатолиги ва Абрахам Вальднинг математик таҳлили

Инсон онги — мукаммал, аммо шу билан бирга ўта заиф ва чалғитувчи тизимдир. Биз дунёни борлигича, объектив воқелик сифатида кўрмаймиз. Биз борликни ўз миямизнинг когнитив филтрлари, шахсий тажрибаларимиз ва жамият томонидан сингдирилган стереотиплар призмаси орқали қабул қиламиз. Психология ва когнитив фанларда «тизимли фикрлаш хатоликлари» деб номланувчи феномен мавжуд. Бу шундай ҳолатки, унда инсон мияси ахборотни қайта ишлаш даражасида мантиқий хатога йўл қўяди ва воқеликни бутунлай тескари суратда идрок эта бошлайди. Муваффақият, бойлик, омад ва илоҳий адолат концепцияларини тушунишда замонавий инсоният энг кўп учрайдиган ва энг даҳшатли интеллектуал тузоқлардан бири — бу **тирик қолган-**

лар хатолиги феноменидир.

Ушбу феноменнинг илмий, математик ва тарихий асо-сларини англаш учун биз иккинчи жаҳон уруши даврига, аниқроғи АҚШ ҳарбий-ҳаво кучлари дуч келган катта му-аммо ва уни ечган гениал математик тарихига назар солиши-миз лозим.

Уруш йилларида иттифоқчиларнинг бомбардимончи са-молётлари душман ҳудудида оғир йўқотишларга учрар эди. Ҳар бир жанговар топшириқдан сўнг, ўнлаб самолётлар ба-зага қайтиб келмас, ҳаво артиллерияси ва қирувчи самолёт-лар томонидан уриб тушириларди. АҚШ ҳарбий қўмондон-лиги самолётларнинг ҳимоясини кучайтириш, уларни совут (броня) билан қоплаш қарорига келди. Бироқ, самолётни бу-тунлай қалин темир билан қоплаш имконсиз эди — бунда у ўта оғирлашиб кетар, тезлигини йўқотар ва ҳавога кўтари-ла олмас эди. Фақатгина энг критик, энг заиф нуқталарни аниқлаб, ўша жойларнигина совутлаш талаб этиларди.

Нью-Йоркдаги Колумбия университети қошида махсус статистика тадқиқотлари гуруҳи тузилган бўлиб, унда ду-нёнинг энг кучли математиклари ҳарбий буюртмалар усти-да ишлар эди. Ушбу гуруҳнинг етакчи намояндаларидан бири — нацистлар таъқибидан қочиб АҚШга кўчиб кел-ган австриялик математик **Абрахам Вальд** эди. Ҳарбийлар Вальднинг олдига жангдан қайтиб келган самолётларнинг батафсил статистикасини қўйишди.

Ҳарбий муҳандислар базага қайтган юзлаб самолётларни

кўздан кечириб, улардаги ўқ тешикларини харитага туширишган эди. Натижалар қуйидагича кўриниш олди:

— Самолётларнинг фюзеляж (корпус) қисми ва қанотлари ваҳшиёна даражада ўқ тешиклари билан тўла эди. У ерларда квадрат метрига ўнлаб жароҳатлар тўғри келарди.

— Двигатель қисми ва кабина (учувчи ўтирадиган жой) эса деярли тоза, ўқ изларидан холи эди. у ерларда ўқ тешиклари жуда кам учрарди.

Ҳарбий қўмондонлик ушбу маълумотларга таяниб, жуда оддий ва «мантиқий» хулосага келди: *«Самолётларнинг қанотлари ва корпуси энг кўп шикастланмоқда, демак, айнан мана шу қанотлар ва корпус қисмини совут билан кучайтиришимиз шарт».*

Аммо математик Абрахам Вальд ҳарбийларнинг бу қарорини тўхтатди ва уларни ҳалокатли хатодан қутқариб қолган, бугунги кунда илм-фан олтин ҳарфлар билан муҳрлаган инқилобий баёнотни илгари сурди. Вальд шундай деди: *«Сиз қилаётган хулоса — энг катта мантиқий хатодир. Сиз совутни ўқ тешиклари кўп бўлган жойларга эмас, балки умуман шикастланмай, тоза қайтган жойларига — **двигатель ва кабинага** ўрнатишингиз керак!»*

Ҳарбийлар ҳайратда қолишди: *«Қандай қилиб? Ахир у ерларга ўқ тегмаяпти-ку?»* Математик Вальд уларга когнитив кўрликни очиб берувчи оддий ҳақиқатни тушунтирди: *«Биз фақат жангдан қайтиб келган, яъни „тирик қолган“ самолётларни таҳлил қиляпмиз. Агар самолёт қаноти ва корпу-*

сидан ваҳшиёна ўқ еб ҳам базага учиб кела олган бўлса, де-мак бу жойлар самолётнинг учуши учун критик эмас. Ушбу жараҳатлар билан ҳам яшаш мумкин. Лекин двигателидан ёки учувчи кабинасидан ўқ еган самолётлар базага қайтиб кела олмаган! Улар душман ҳудудидида ҳалок бўлган, порт-лаб кетган. Биз уларни кўра олмаяпмиз, улар бизнинг ста-тистикамизда йўқ. Двигателнинг тоза бўлиб кўруниши — бу у ерга ўқ тегмаганидан эмас, балки у ерга ўқ теккан са-молётларнинг ўша заҳоти ҳалок бўлганидан далолатдир!»

Ушбу математик кашфиёт инсоният фикрлаш тизимидаги энг катта тирқишни очиб берди. Биз фақат кўзимизга кўри-ниб турган, муваффақият қозонган объектларни (самолёт-ларни) кўрамиз ва улар асосида хулоса чиқарамиз, аммо кўз-дан яширинган, ҳалок бўлган тизимлар ҳақида умуман ўй-ламаймиз.

Энди ушбу кучли математик концепцияни замонавий жа-миятнинг маънавий ва интеллектуал инқирозига кўчирамиз. Бугунги кунда биз худди ўша АҚШ ҳарбийлари каби энг оғир «тирик қолганлар хатолиги» ичида яшаяпмиз.

Ижтимоий тармоқлар, оммавий ахборот воситалари ва глобал маданият бизга фақат бир гуруҳ «тирик қолган-лар»ни — ҳеч қандай ахлоқий чегараларсиз, ҳаром-ҳариш йўллар билан, инсонларнинг ҳаққини еб, Аллоҳни танимай, динсиз ва тақвосоз яшаб, тизимнинг энг юқори чўққисига чиққан, миллиардлаб бойлик орттирган бир неча юзлаб ма-шҳур шахслар, блогерлар ёки олигархларни кўрсатади. Улар-

нинг ялтироқ ҳаёти, ҳашаматли уйлари ва қимматбаҳо автомобиллари эртаю кеч кўзимизга кўрсатилади.

Замонамизнинг дунёқараши заиф бўлган инсони ушбу ялтироқ манзарани кўриб, Абрахам Вальд урушган ҳарбийлар каби янглиш мантикий хулоса чиқаради: *«Агар ана у одам ҳеч қандай диний чекловларсиз, виждонсизлик билан шундай бойлик ва муваффақиятга эришган бўлса, демак, ҳаётда муваффақият қозониш учун иймон, тақво ва ҳалоллик шарт эмас экан. Демак, илоҳий қонунлар ишламайди. Гуноҳ қилсанг ҳам бойиб, бахтли яшаса бўларкан».*

Бироқ, бу — тирик қолганлар хатолигининг энг олий ва энг даҳшатли кўринишидир. Бундай хулоса чиқараётган инсон худди шу маънавиятсизлик, иймонсизлик ва виждонсизлик йўлидан юриб, ҳаёти бутунлай барбод бўлган, қамокқа тушган, оиласи ва соғлиғидан айрилган, руҳий инқироз туфайли ўз жонига қасд қилган ёки тизимнинг тубига ғарқ бўлиб, исм-шарифи ҳам унутилиб кетган миллионлаб «ҳалок бўлганларни», океан тубидаги «самолётлар»нинг статикасини кўрмайди. Биз фақат сахнадаги ялтироқ ҳаётни кўрамиз, аммо парда ортидаги шахсни, кўркувни, ички ёлғизликни ва руҳий азобни пайқамаймиз.

Илм-фан ва математика бизга шуни уқтиради: бир нечта алоҳида, реклама қилинаётган ҳолатларга қараб умумий тизим қонунияти ҳақида хулоса чиқариш — бу энг катта интеллектуал калтабинликдир. Моддий муваффақият ва бойлик ҳеч қачон инсоннинг тўғри йўлда эканлигига ёки бахт-

ли эканлигига илмий, мантиқий ва математик исбот бўла олмайди. Бунинг ортида оламнинг бутунлай бошқача, яширин коди яширинган бўлиши мумкин.

1.3. Истидрожнинг маънавий ва когнитив феномени: потенциал энергия қонуни ва секинлаштирилган ҳалокат архитектураси

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «Литрес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на Литрес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.